

ՔԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿՐՈՒՄԻ ԿՈՄԻՏԵ

Պուշկարինյ	համար
Տարեկան	12 ծր.
Վեցամսեայ	6 »
Արտասահմանի	
համար տարեկան	15 »
Վեցամսեայ	8 »

Անտիկայի	համար
Տարեկան	3 »
Վեցամսեայ	1.50 »

Մանուկան տղա տալիս հրեային համար 40 սխալ վերջին երեսի համար 20 սխալից է. երեսի անցի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կըլլայ:

Վառնայի համար ձեռք 10 սխալից

ՇԱՐՋՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՂՎՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐ ՏՊՐԱՆՈՒԻ ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ԵՎԱՐԹ ՕՐԵՐԸ

Նախակ էր դրամ գրիկի
Ամբարձրութեան հաս-
ցիկն

Редация на русском
"Шаржум"
Варна

Redaction du journal
"Chargoum"
Varna (Bulgarie)

Արտասահմանի համար
ձեռք
(20 ՍԱՆԹԻՄ)
Պուշկարինյ համար
ձեռք
(15 ՍԱՆԹԻՄ)

Գրութիւնք եւ չեն տրուիր

«ՇԱՐՋՈՒՄ»-Ի ԲԱՏՎԱՆՈՐԻ ԳՐՈՒՄԸ ԲԱՏՎԱԿՔԻՆԸ ՊԵՏՐ Է ԿԱՆԵՆԻԿ ՎՃԱՐԷ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Արդեն երկու ամիս է որ Պուլկարիա կը գտնուի Պուլսոյ Ալգ. վարչութեան մեջ խրկուած հոգեւոր հովիւ մը՝ Վահան վարդապետ Յակոբեան:

Ընդունինք որ մեր կրօնական ներու՛ն մէջ ալ կան բացառիկ դեմքեր, թէեւ առհասարակ մանան խի հատիկի մը չափ անգամ հաւատք չունինք մենք՝ մեր կղերականութեան վրայ:

Ինչ Վահան վարդապետ փրկիկ չհասած պոլսեցի բարեկամ մը, որ շատ մօտէն կը ճանչնար զինքը, սա՛ վկայութիւնը տուաւ իր մասին. «Վահան վարդապետը մեր Պուլսոյ կարող է կեղեցականներէն մէկն է»:

— Կրնա՞յ օգտակար ըլլալ հոս — Այո՛, եթէ ուզէ:

«Եթէ ուզէ» ահաւասիկ կարեւոր կէտ մը: Մեր կրօնականներուն մէջ քանի՛ քանիներ կան, որոնք կրնային այդին օգտուէտ ծառայութիւններ մատուցանել, եթէ ուզէին:

Վահան վարդապետը՝ եթէ հարկ ըլլար դասել մինչեւ հիմա իր այցելուած երկու երեք քաղաքներէն առնուած տեղեկութիւններէն՝ պէտք պիտի ըլլար կազմել սա կարծիքը թէ՛ տրա. մագիլ է մեզի օգտակար ըլլալու: Բայց մենք չենք գիտեր թէ՛ ի՞նչ աստիճան կարեւորութիւն տալու է այդ տեղեկութիւններուն, քանի որ կամ ուղղակի իրմէն և կամ զինք չըջապատողներէն կը բղխին անոնք:

Ասկէ առաջ կարգացինք Պուլսոյ թերթերուն մէջ թէ միլիպետի մասնախումբը շնորհակալութեան պիտի խրկեր է Պատրիարքարան՝ երեսնամյակութիւն յայտնելու համար. որ Վահան վարդապետի պէս մէկը խրկուած է Պուլկարիա: Փակագծի մէջ ըսենք հոս որ՝ մեզի համար մտիկ է այն կէտը թէ՛ ո՞վ իրաւունք

տուաւ Պատ. Մանուկան կերպով մը ամբողջ Պուլկարիոյ կողմէն խօսելու: Ֆրիկպէցիները, կամ աւելի ճիշտը՝ իրենց Մասնախումբը կրնայ հաւնած ըլլալ իրեն, բայց տե՛սնք միւս քաղաքներէն ալ պիտի հաւնուի: Մենք մեր մասին չենք կրնար զեռ վերջնականապէս կապաղարել մեր համոզումը՝ վերջէն չը զըջալու համար. ի՞նչ տեղը կայ ածապարելուն:

Անցեալ օրեր Սօֆիայի պուլկար թերթերը սա՛ լուրը բերին մեզի թէ՛ Վահան վարդապետը պաշտօնապէս ներկայացիլ է Պուլկարիոյ նոր նախարարապետ Պ. Բ. Բէթրօֆին, որուն քովը շատ սիրալիք ընդունելութեան մը արժանանալով՝ յայտնել է թէ՛ ինք խրկուած է Պուլսոյ Պատրիարքարանէն՝ Պուլկարիոյ Հայոց համար Առաջնորդութիւն մը և Գաւառակոն վարչութիւն մը ստեղծելու համար:

Միւս կողմէն Պուլսոյ Մանուկան է. Էֆրեմար թերթին վերջին թիւերէն մէկուն մէջ կը կարգանք թէ՛ վարդապետը իր վիճակին գործերուն վրայ տեղեկագիր մը ներկայացնելով Պատրիարքարան՝ առաջարկեր է Առաջնորդի ընտրութիւն կատարելու եւ խառն ժողովը, որուն ուղղութեանը յանձնուած էր այս տեղեկագիրը, տեսնելով որ Պատրիարքական Փոխանորդը՝ եռանդեամբ ձեռնարկած է իր պաշտօնին, գոհութիւն յայտնել է և որոշեր է միանգամայն առաջնորդի ընտրութիւն կատարելու: Իսկ գալով ընտրութեան եղանակին, քանի որ տակաւին Պուլկարիոյ Առաջնորդութիւնը չէ կազմակերպուած և Գաւառ. Ընդհ. ժողովը գոյութիւն չունի, հարկ գտներ է որ, գլխաւոր քաղաքներու թագ. խորհուրդներու կողմէն ընտրուած արտաքաղաքական պատգամաւորները գումարուելով Սօֆիայի մէջ՝ բնտրուակաւ ժողով կազմեն նախա-

զահութեամբ Պատր. Փոխանորդին և կեդրոնէն հալորդուած ընտրելոց ցանկին վրայ կատարելով Առաջնորդի ընտրութիւնը, խրկեն տեղեկագիրը պատրիարքարան՝ հաստատութեան համար: Թէ պէտք ունինք կարող և հայրենասէր առաջնորդի մը՝ թէ հարկ է ձեռնարկել անոր ընտրութեան, ասոր դեմ ըսելիք մը չունինք, բայց գալով ընտրութեան եղանակին, մեզի այնքան ալ նպատակաւոր մար չը թուեցաւ անիկայ:

Ինչո՞ւ օրինակի համար, աշխարհական պատգամաւորները, փոխանակ ընտրուելու Թաղական խորհուրդներէն, չընտրուին ուղղակի ժողովուրդէն:

Ի՞նչ պէտք կայ չորս երկրագոյն կամ կրտսերաբոյն քահանաներու ալ ձայն տալ ընտրողական ժողովին մէջ և այդպէսով ենթարկել գուցէ առաջնորդը քահանաներու ազդեցութեան: Գանի որ առաջնորդը պիտի ընտրուի ժողովուրդին համար, պէտք է ընտրուի ժողովուրդին կողմէն: Եւ ինչո՞ւ կեդրոնը պիտի հազորդէ ընտրելիներուն ցանկը: Ու, մանաւանդ, քանի՞ հոգի է պիտի բաղկանայ անիկայ: Եթէ Օրմանեան էֆէնտին իր ուղածներէն երեք հատը զնէ այդ ցանկին մէջ, քանի՞ փարայ պիտի արժէ մեր այնքան հանգիստութեան կատարելիք ընտրութիւնը:

Աւելի յարմար չըլլա՞ր այդ-եօք նախապէս բոլոր քաղաքներէն ընտրուած պատգամաւորական ժողովի մը միջոցաւ մշակուած ու հարկ եղած տեղերէն վաւերացուած ընտրական կանոնագրի մը համաձայն կատարել ընտրութիւնը, ձիշտէ ասիկա աւելի շատ ժամանակի կարօտ է, բայց ասանկ գործերու մէջ շատ անգամ վաւերաւոր է ածապարելը:

Մենք բոլոր պուլկարահայեքուն ուղղութեանը կը յանձնենք. այս կարեւոր կէտերը: Լաւ բան է օգտակար առաջ-

նորդ մը ունենալը, բայց պէտք չէ մոռնալ որ փորձանք բան է անպիտան առաջնորդ մը ունենալը:

Գուցէ վերագրանանք. S. U.

ԶԵՅԹՈՒՆԻ ՀԱՄԱՐ

Վառնայի հայ պատկերներու հանգանակաւորները

(Եւ. Ասխուրդ թիւնն և վերջ)

- Ք. Գալուստեան, Թ. Համբարձումեան, Զ. Սարգիսեան, Ոսկ. Խրիստոս, Ա. Թանուկեան, Ոսկ. Յ. Ոսկ. Մ. Ոսկ. Բ. Թորոսեան, Մ. Սարգիսեան, Գ. Միքայելեան, Զ. Սարգիսեան, Զ. Հայրապետեան, Վ. Սիւքիսեան, Յ. Տէյրմէնեան, Թ. Պ. Նիքոլ, Ն. Աւագեան, Օ. Ս. Հանեան, Կ. Համալեան, Յ. Տէյրմէնեան, Խ. Համալեան, Կ. Սիւքիսեան, Մ. Մուրադեան, Պ. Ոսկ. Բ. Ոսկ. Ե. Ոսկ. Գ. Սահակեան, Զ. Մարտիրոսեան, Ա. Յակոբեան, Ս. Ոսկ. Մ. Մկրտչեան, Ա. Պողոսեան, Ոսկ. Պ. Մանուկեան, Կ. Բարսեղեան, Զ. Գարրիէլ, Գ. Ոսկ. Ե. Սիւքիսեան, Մ. Ոսկ. Գ. Ասատուրեան, Ո. Ս. Մ. Գրիսեան, Ա. Ն. Համբարկեան, 40-ական սթ. Յ. Միքայելեան, Ա. Ոսկ. Խ. Ոսկ. Յ. Հաղարայտեան, Մ. Գրիգորեան, 30-ական սթ. Ոսկ. Ոսկ. Ո. Ս. Մ. Ոսկ. Ոսկ. Ոսկ. 10-ական սթ. Ոսկ. 5 սթ.

Գումար 75 Քր.

ԹՂԹԿՈՒԹԻՒՆ

16 մայիս 1903 Փ. Պոլսոյ

Փ. Պոլսոյ երեսնամյակութիւնը խորին շնորհակալութիւն պիտի յայտնէ «Շարժում»-ի 515 թիւին մէջ քաղաքէս՝ Պ. Թղթակիցի կողմէն գրուած նամակին համար:

Մատչիր չեմ երկար բարակ գրել կարգ մը յօդուածագիրներու պէս, որոնք զօր կուտան իրենց գրչին՝ ասոր անոր գովասանքներ շուայելու համար: Կուզեմ միայն քանի մը հարցումներ ուղղել Պ. «Թղթակիցին» վստահ ըլլալով որ իր իշխած թանկ մնաց երեսնամյակներէն մէկն ալ ինքըն է:

Պարոն . զուք կամ ձեր ընկերները՝
 Գաղթականներու հասանքէն առաջ՝
 ձեր քնակավարներուն մէջ անսասն էիք
 ընթերցարան . որ հոս հասնելուդ
 պէս սեղոյս մատենադարանը իր ան-
 պատուաբեր վիճակէն հանելով պատ-
 ուաւոր վիճակի մը մէջ դնելով կը
 գրէք . եւ ինչ է ձեր ըրածը չէնք
 փոփոխութիւն մը լոկ ըսելով . թէ
 եկեղեցւոյ կից չէնք մէջ գտնուե-
 լուն համար թերթ կարգադրուելը չը-
 կան . Բայց հիմա որ ընթերցարանը
 կեդրոն սեղ կը գտնուի և գիշերներն
 ալ մինչեւ ժամը 10 Բաց է . ո՞վ կու-
 ղայր հոն . ո՞րք են թերթ կարգադրու-
 ղերը . Եթէ ձեր ընկերք պարզապէս
 կազմ ուսումնական թերթերու հաս-
 ցումըն է՝ առոր ըսելով չունիմ .
 Առաջուան չէնք կը վճարուէր ամ-
 սական 10 Ֆր . հիմա կը վճարուէր
 30 Ֆր . գիշերու սարքերութիւն մը
 միայն ուրիշ ոչինչ . Մի կարծէք թէ մեծ
 ծառայութիւն մը մատուցած էք ամ-
 սական 65 Ֆր . Թ ձախքի դուռ մը
 բանալով Գրասիրացին . Այն . հին
 անդամներէն շատերը և նոյն իսկ նո-
 բերը կը հրաժարին և պիտի հրաժա-
 րին . որովհետեւ գիտեն թէ ինչ պի-
 տի ըլլայ ձեր այսօրուան բռնած ըն-
 քացիներն հետեւանքը . Հիմա կուան ձեր
 ըրածը Փ . Պոլսոյ երիտասարդութիւնը
 արգէն բրած և բերնին համեմալ ա
 ուսած է՝ 95-96ին բանալով հիմակուա-
 նէն աւելի ճոխ և աւելի կանոնաւոր
 ընթերցարան մը և տուժելով իր ան-
 դամոց 12 տարուան աշխատութեան
 արդիւնքին 70 0/0ը՝ մտ 2050 Ֆր .
 Այժմ մի տնկէք 1700 Ֆր . պատարաստ
 գումարներ վրայ . Ատիկայ ձեր չնա-
 նած , բան չգիտող երիտասարդնե-
 րուն տարիներու աշխատութեան ար-
 դիւնքին մէկ փոքրիկ բեկորն է , որուն
 մէջ բանիւնց երիտասարդները սան-
 թիմ մըն անգամ չունին . Փոխանակ
 ուրիշները տեսնելու ցոյց տուէք ձեր
 հիւնները՝ գոցելով այն 250 Ֆր . Թ բա-
 ցը . զոր ցոյց կուտայ այս տարուան
 պիւտճէն , և որ գոյացեր է աւանց
 Ռուսաստանէ գիրք մը իսկ բերել
 տալու :

Կը մեղադրէք 1883ի երիտասար-
 դութիւնը . որ օժտած է մասնա-
 դարանը Եան-Իսկանդրի և Վենետիկի
 բախտն գրքերով . Դուք հայկական
 կեդրոններու մէջ կապրէիք 20 տարի
 առաջ ինչ գրքեր կը կարգադրէք .
 առանց տարակոյսի Գիտ ողջու և
 Եան Իսկանդրի : Օն ււրեմն , երջու՞ կը
 պարտաւէք Փ . Պոլսոյ այն աստիճան
 երիտասարդութիւնը որ մասնաւոր
 տեղացի հայութիւնը մեծ մասամբ
 տաճկաստու էր . Բնական էր որ ըն-
 թերցանութիւնը տարածելու և նո-
 բակազմ ընկերութիւն մը յա-
 բատու վիճակի մը մէջ պահե-
 լու համար այդ միջոցներուն պէտք էր
 դիմել : Անոնք ունեցան այն գիտակ-
 ցութիւնը որ ժամանակի պահանջին
 համեմատ ընտրութիւններ պէտք է
 ընել . դո՞ւք ալ այլ չունիք անասն
 առաջին տարիներու մէջ ֆիտ ողջուի
 պէս գիրքեր կարդացուցան , բայց
 տարուէ տարի կէտ առ կէտ հետեւե-
 ցան աւելի և աւելի օգտակար գրք-
 քերու և թարգմանութիւններու ո-
 բանք հասան մինչև ձեր օրերը և դուք
 անոնց ժառանգորդները եղաք :

Այս երկու տարուան մէջ ինչ տե-
 սակ գիրքերով օժտած էք մասնա-
 դարանը , որ կ'ըլլաք կըսէք թէ քա-
 վոն գրքերը գարախ գարդ լինելէ
 կամայ կամայ սկսան դադարել շնոր-
 հիւ մե՛ր Ռուսաստանէն բերել տուած
 անդարար և օգտակար գրքերու . . .

որ գիրքերն են առողք . չըլլայ թէ
 յիշածներս դուք բերել տուած ըլլաք :
 Ռաֆֆիի գլուխ գործոց Սամուէլէն
 սկսեալ մինչև վերջին առակները ,
 Գրեկոսի Երկուցէն մինչև Թորոս-
 Լեոնի . Գամառ Գաթիկոսի բանաս-
 անդծութիւնները , Էօթէն-Սիւրի ամ-
 բողջ գրուածքները , Վիքթոր- Հիւ-
 կոյի Թշուառները , որ պատաս պա-
 տառ ըլլալով սեղը չէք կրնար կոր
 դնել 2 տարիէ ի վեր հակառակ ան-
 դամներու բաղձանքներուն : Հարկ է
 յիշել նաև Վէնէտիկի թափան գրքե-
 րը . Չէյթուրի անցեալէն և ներկա-
 յէն . հայկական մասնաւորութիւնք
 պատմութիւն հին և նոր ազգաց ,
 Հայկ Դիւցազն Գլուխ Գործոց Միս-
 ուան , Այրարատ , Պէշիկթաշիւնեան
 և Գուրբան , որոնց մեծագոյն մա-
 սին գուրս հանուիլն արգելած
 էք . հազուադիւր ըլլալու հա-
 մար :

Կուզէք որ գրեանց ցանկը ձեռքս
 անեմ և յակարէտ ունեանէ յիշել
 Ռուսաստանէն բերել տուած գիրքեր-
 յիք : Դոնէ գիտնալիք այդ գիրքերու
 մէջէն յաճող ընտրութիւնները
 Դիտողութիւն մը ևս և վերջացնել
 կը գրէք թէ հարուստները չեն քա-
 յալիքերը ընթերցարանը . ինչպէս
 նաեւ բանիւնց մարդիկ չեն . համակ-
 իրի Գրասիրացին . Ասիկայ ունի իր
 պատճառները և այն ալ գործին զէկը
 ձեր ձեռքը գտնուիլն է . եթէ այդ-
 պէս չըլլար անշուշտ ընթերցարանն
 ալ պիտի բռնեար իր օժանդակները
 և նպատակները , ինչպէս կուենան
 բոլոր բարեկամասակ հաստատութիւն-
 ները . թէ ինչու՞ անյաջողութեամբ
 պատկուեցաւ նուազահանդէսը . ո-
 րովհետեւ հասարակութեան փոփա-
 քին հակառակ սարգեցիք վայն՝ ա-
 ռանց նկատուածիս անելու այն
 ատեն ձեզ ուղղուած գիտողութիւն-
 ները , որով 150 Ֆր . վնաս եղաւ .
 հիմա կը տեսնէք թէ ինչ է հիմն և
 նորին տարբերութիւնը :

Ալիանսեսու-Վիայ

ԵՐԿՐԱՆԱՐԸ

Մուչէն Պոլսոյ «Մանուէր» ն նոր
 մանրամասնութիւններ կը հազարհեծ
 Մայրակերտի մէջ վերջերս տեղի ու-
 նեցած երկրաշարժի մասին :

Ցնցումներ տեղի ունեցեր են
 վարէն վեր աճադին թափով և այն-
 քան ուժգին ու բուռն , որ ոչ մի-
 այն շատ ընդարձակ տարածութեան
 մը վրայ շատ մեծ աւեր ու վնաս
 պատճառած է . այլ զգալի եղած են
 նաեւ խիստ հեռուոր տեղեր , ինչ-
 պէս Մուչ , Բաղէշ , Վան , Կարին ևւն :
 Գայթապոյ ու փշոյց ցնցումներ կրած
 են Ախլաթի , Պուլաւի , Մուլազ-
 կերտի և Բաթմանի գաւառակները
 բազմաթիւ գիւղերով . Առաւել կամ
 նուազ համեմատութեամբ երկրա-
 շարժէն քայքայուեր ու զոհեր տուեր
 են Մայրակերտի աւանը , Պրաթին ,
 Եպպապ , Եերուան , Սարմաս ,
 Սուլիմալը , Կիսեան , Գըշալէ , Ճա-
 մուշ , Աշուր Փուր , Գարապա-Բի-
 բէկ , Պապիեան , Գոշիբան Պուտաղ
 Օրօմէր , Եէպօ , Աղվէրան , Ապիւտէ-
 րիկ , Տիթուրան , Գարա-Հասան ,
 Գրգըլ-Սուսուֆ , Գարուլը , Բացրան
 և Տամեան գիւղերը : Իսկ Ախլա-
 թէն՝ Խուլիկ , Խանիկ , Ալճալէրան .

Պուլաւըգէն՝ Լաթար , Թաթարադանի ,
 Կէթէրի , Մանրուր , Բլուր , Եէխ-
 Սաղուպ Եարաւըշ , Փիրան , Եքմալ
 և ուրիշ գիւղեր : Տխուր աղէտին
 բոլոր մանրամասնութիւններու մա-
 սին տեղւոյն վրայէն գրաւոր նկա-
 րագրութիւններ տակաւին ստացուած
 չեն . միայն թէ Մայրակերտի առաջ-
 նորագական փոխանորդ Տ . Յովհան-
 նէս քահանայի կողմէն ապրիլ 21ին
 և 27ին տրուած երկու հեռագիր-
 ներէ կ'ընտրուի հետեւեալը . Եարթը
 ստորակառնէն շատ աւելի զարհու-
 րելի եղած է . բուն աւանին բոլոր
 տուները տակնուվրայ են . բազմա-
 թիւ գոհեր կան շայ և թուրք : Ա-
 ւանին մէջ հայ գոհերուն թիւն է
 մտ 250 , Իսկ թէ աւանը և թէ
 գիւղերը մեծած են 733 հոգի հայ .
 քայքայուած են 450 տուն Անաս-
 նոց կորուստն է՝ 412 գոմէշ , 2100
 եղ և կով , 2200 ոչխար , 60 ձի՝ ա-
 ւանակ են : Պուլաւըգէն թէեւ
 մանրամասնութիւններ կը պահանջ
 դու . բայց կենթագրուի թէ զոհե-
 րուն թիւը կը հասնի 900-1000 և
 այսպէս Մուլազկերտ ու Պուլաւըգ
 հայ և թուրք գրեթէ 3000-3500
 մարդ գոհ տուած են :

Աւերներէն աւալ եկած դժբաղ-
 դութիւններ և մարդկային կո-
 րուստները շատ աղէտաւր կերպով կը
 նկարագրուին Պուլաւըգէն ու Մա-
 լազկերտէն հասնող ճամբորդներէն .
 Ընտանիքներ կան որ խաղա կորած
 են փլատակներու ներքեւ . բնա-
 յիքներ ալ կան , որոնց կէսը կորած
 իսկ միւս կէսը ազատուած է : Ողջ
 Մնացողները ինկաբարներու նման
 չըլլելով ևս հեղձաղճուկ ձայներով
 կողբան այս գոթխային պատահա-
 սին զո՞ գացած իրենց սիրելիները :
 Կը պատմուին նաև նախահիմամ
 կան տարորինակ դէպքեր , բնական
 քմահաճոյքներ կարծես . կը տեսնես
 մարդիկ որոնք ողջ կ'ըլլան փլատակ-
 ներու տակէն . Իոյն իսկ տան քայ
 քայով խառնաշփոթութեան տեսն
 մէկը շարուփշուր կը մեռնի մինչ
 դեռ ուրիշ մը խոտի ծղոյնի նման՝
 ողջ ևս անվնաս՝ փողոցը կը նետուի :
 Ասորին տմբողջ ընտանիքներ փլատակ-
 ներու տակ կը կորնչին , մինչդեռ
 անդին շարժը կը շարունակուի մը
 մէջի մանկիկով և զայն փողոցին
 մէջը կը դնէ . առանց անոր քունը իսկ
 խոսիլու :

Թէեւ պեղումները առող կը տար-
 րուին և աննշան թուով ազատուող-
 ներ ալ կան , բայց , ինչպէս կը նը-
 կարագրուի ցնցումները այնքան յա-
 կարծական ու քայքայիլ թափով տե-
 ղի ունեցեր են , որ չէնք բեր բո-
 լովին քանդուելով փլատակներու
 տակ թաղեր են բոլոր բնակիչները ,
 մանաւանդ որ շարժը տեղի ունեցեր
 է գիշեր ատեն՝ քառ տաճկաց ժամը
 7ու կ'ըլլին տանները , Բնակուն է որ
 եթէ ցորեկ ատեն պատահած ըլլար ,
 կորուստը այնքան մեծ չէր ըլլար :

Նայելով առնուած տեղեկութիւն-
 ներուն Երկրաշարժը յառաջացած է
 Սիփանի ստորտաններէն և իր խօյա-
 կան արշաւանքով հասած է մինչեւ
 հեռու տեղեր , կըսուի նաեւ թէ՝
 Սիփանի բազուկներէն մին շարժին
 նախընթաց գիշերը՝ մեծազորոց ո-
 րոտուժով բացուելով՝ դուրս ժայթ-
 քեր է հրաշէկ բացեր , լայն ևւն ևւ
 յետոյ գոցուեր է կրկին :

Աւերող է բուլ թէ այս զարհու-
 րելի արկածին զոհ գացող քաղաք-
 ներու և գիւղերուն ողջ մնացած
 ժողովուրդին մէջ ստակալի թշուա-

րութիւն մը և կարօտութիւն մը
 կը տիրէ այժմ : Թէեւ շրջակայքէն
 հասած անմիջական օգնութիւններու
 շնորհիւ սկսած են հայ և ուրիշ պի-
 տոյքներ մատակարարել անոնց ,
 բայց անուան , անօթի և մերկ մը-
 նացած ժողովուրդը կարօտ է աւելի
 մեծ օգնութիւններու :

... Խմբագրութիւն «Եարթութիւն»
 Հնչակեան կուսակցութեան Ռուս-
 ճուզի Մասնաճիւղի վարչութիւնը
 կը խնդրէ որ «Եարթութիւն» յառաջի-
 կայ համարին մէջ անկիւն մը շնոր-
 հէք սոյն յայտարարութեան :

ՊԱՇՏՈՒԱԿԱՆ ԵՍՈՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

21 Մայիս 1903 Ռուճուզ

Կրօնասէինք որ Միտի սպանման
 առթիւ վերջերս յեղ գործելով ևւ
 ի մասնաւորի գաւառան խմբակի կեղ-
 ստութիւնները արգարացելու ճգնող
 «Ի . . .» կըսուած թերթի խմբագ-
 րութիւնը երևաւ հանէր կեդրոնի
 մէկ գաւառական նամակի ընդօ-
 բինակութիւնը Չիթճուանի և ող-
 բացայ Միտ-Շահինի դէմ . Հակա-
 սակ կեղյոնի պաշտօնակար նամակով
 հրաւիրին և հակառակ հանրութեան
 անձկութեամբ սպասելու՝ ըի . . . րի
 խմբագիրը Միտի պատասխանը վեր-
 նագրով հրատարակեց սակաւի ին-
 զաթիւրով մնչով ու այնպիսի մեկ-
 շաբաուճիւններով լի գրութիւն
 մը . որ առիթ տուաւ մեզի մէկ քա-
 նի խօսք ընել այդ մասին : Չնայե-
 լով որ յանուն իրաւունքի և անա-
 շառութեան խօսող խմբագիրը իր
 բաց սաքերով տեսած ու կարգադրած
 է Փոթիկէն կեղյոնի զրկուած տեղե-
 կագրի պատճէնը՝ սակայն ևս այնպէս
 կը ցաւնէք բուլ որ , չարածու-
 թեամբ խնդրութեամբ է զայն , քանի
 որ , հոն , այդ տեղեկագրի հեղինակ-
 ները կը խոստանան թէ ստացած
 են կեդրոնին միայն մինչև ինչ 3
 շրջանակները և ուրեք և Ռուսճուզի շը-
 շաբաուկանը (ոչ թէ մինակ Ռուսճու-
 զի , այլ Պուլիարիոյ և Ռուսմանիոյ
 ամբողջ մասնաճիւղերուն հաւաքա-
 կան շրջաբակները , որ գրուած էր
 յունար 4ին՝ իր պատասխան Ամե-
 թիկայի նահգ . վարչութեան սուր-
 թանակեան կամայականութեամբ մաս-
 նաճիւղերու ուղղած ողորմելի շրջա-
 քերականին) որոնք() ծառայած են
 իրր հակակշիռ Միտի կեղծ ու պա-
 սիր խօսքերուն և ոչ թէ՛ իրր աղ-
 զակ գրգռման . որուն իրր ապացոյց
 (բացի տեղեկագրէն) կրնանք մատ-
 նանչել սա սպարազան թէ՛ անոնց
 հրատարակութեան պահուն դեռ ոչ
 ոքի մտքն կանգնէր որ Սրբոյ-Ման-
 րիման կեղձ կեղրոնի իր առաքեալ-
 ները պիտի ուղարկէր նաեւ կովկաս :
 Եւ քանի որ իրաւախօյ խմբագրի-
 րը կեղծուի քաջարտութեան()
 դիմում կընէ այդ վստեղութեամբ
 հրատարակելու համար . և քանի որ
 կը յայտնէ թէ՛ ուրիշ փաստ պէտք

() Համարուաւոր ամեր պատասխա-
 նըս վերնագրով այնպիսի կեղծու-
 ներու տակարակին մէջ «նամակներ»
 այ աւելցուցեր է այդ մարդը ևւ ին-
 չու՛ լընէր , չէ՞ որ քան գործ բրեր
 է իրեն կեղծի . խեղճութեամբ
 իրանք միտմի թուելու համար սի-
 նակներ պէտք են :

մէջ հանդիսարարութեան տօնի առաջ Թորքի տանը, որ պիտի կատարուի նաև Էջմիածնի Մայր Ծածարին մէջ:

— Կիլիկիոյ կաթողիկոսը պիտոյ պատրիարքարանին սեղանի մէջ նոմակով յայտնել է թէ ժամանակը հասած կը նկատէ Պոլիս ուղեւորելու համար:

— Աւստրիոյ Սուլթան քաղաքին հայերը խնդրագիր մը ուղղելով պատրիարքարան՝ բողոքած են նոյն քաղաքի Էջմ. հոգաբարձութեան դէմ, թէ Ս. Գեորգ եկեղեցին, որ 34 տարի առաջ կառուցուած էր հայոց կողմէն, Լուտերականներուն յանձնած է, ուղղուած ասան ետ առնելու պայմանաւ և յիշելով թէ այսպիսի պայմաններու ներքեւ արդէն երեք փոռաւոր եկեղեցիներ կորսնցուցեր է հայ ժողովուրդը, խնդրած են ետ կեցնել հոգաբարձութիւնը այդ ընթացքէն: Պոլսոյ խառն ժողովը որոշեր է հարկ եղածն ընել ազգին ռեփակման թիւս տունքը պահպանելու համար:

— Տրապիզոնէն պոլսոյ թերթերուն կը գրեն թէ տեղւոյն առաջնորդ Եղնիկ Վրդ. Պապանեան, որ հիւանդութիւն պատրուակելով Կրօնական ժողովէն արտօնութիւն ստացեր է պոլիս երթալու համար, ունէ հիւանդութիւն չունի, ամեն ժամանակե աւելի առողջ է և պոլիս երթալ կուզէ որպէսզի ամառուան եղանակը զուարճութիւններով անցնէ հոն: գիւղերու և ամառանոցներու մէջ, ուր ամենէն աւելի հաճելի կը թուի իրեն Բոսֆորի ծովեզերեայ կեանքը, մինչպէս Տրապիզոնի մէջ անհրաժեշտ է առաջնորդի մը ներկայութիւնը եկեղեցական ու կրթական բազմութիւնը պորթերուն պատճառաւ:

Ահաւասիկ ձեզի տիպար կրօնական մը, հոգեւոր հովիւ մը որ «անձն իւր գտն է վերայ ոչխարաց»:

— Տիպարանակերտի առաջնորդարանը խոշոր կռիւ մը տեղի ունեցեր է Առաջնորդին և Քաղաք. ժողովի անդամներուն միջև: Իրարու գլուխ պատռելու ստատիճան: Ամենէնաւելի Առաջնորդը խիստ ծանր կերպով նախատած է Քաղաքական ժողովին Ատենապետն ու Ատենադպիրը և այս վերջիններն ալ իրենց դիւանին դիրքը պահելու և ինքզինքնին պաշտպանելու համար չեն կրցած համբերել իրենց վերայ տեղացող նախատինքներուն ու լուտանքներուն որով առաջնորդարանը ազմուկներով և ազազակներու թատերադրամը եղած է:

Աւ մտածել որ վաղը միւս օր պուլկարիոյ հայերն ալ կրնան ունենալ ասանկ բարի ծագիկ վարդապետ աղա մը:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նախկին նախարարներու դատին համար կազմուած Պետական Դատարանի անդամները շարքով մը աւելի է որ կը խորհրդակցին և հաւանական է որ խորհրդակցութիւնները պիտի տեսն տակաւին բաւական երկար ժամանակ:

— Նախարարացեալ և Արտաքին Գործոց նախարար պ. Ր. Բէթրովի առաջարկին վրայ նախարարական ժողովը որոշեր է հրաժարեցնել Վիէննայի Պուլկարական Գործակատար պ. Տօթթ. Բ. Փօմբանովը, որուն արդէն հաղորդուած է այդ որոշումը հեռագրով: Դեռ չգիտցուի թէ ո՞վ պիտի յաջորդի իրեն: Գործերը առ այժմ պիտի վարէ Գործակատարութիւնը քարտուղարը:

— Սօֆիայի գիւանդիտական շրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ պ. Կառլովիչ յաջողած է Պոլիս իր ըրած այցելութիւնով զգալի կերպով բարեփոխել մակեդոնացի ժողովուրդին վիճակը:

— Բնագր. 26ին Սօֆիայի մէջ բացուած է Կաւառական Խոհուրդի կողմէն սարքուած հաւաքուծութեան ցուցահանդէսը, որուն կը մասնակցին նաև շատ մը եւրոպացիներ:

— Քանի մը օր առաջ Խաւքէոյի մօտերը Պուկարօթուրք սահմանազիւսին վրայ տեղի ունեցեր է պուլկար և թիւրք զինւորներու միջև ընդհարում մը: Մեռած են 18 թուրք և 2 պուլկար զինւորներ: Վիրաւորներ է նաև պուլկար զինւոր մը: Սօֆիայի թերթերը առաջ գրեցին թէ այդ տեսակ ընդհարում մը տեղի ունեցեր է նաև Պուրկալի քովերը, բայց հիմա կը հերքուի այդ լուրը:

— Ամսոյս 26 ին Սօֆիայի մէջ պուլկար ընկերվարականներու և հրէաներու նախաձեռնութեամբ գումարում մը տեղի ունեցեր է Քիշնէվի հրէաներուն և Մակեդոնիոյ պուլկարներուն վրայ գործ դրուած վայրենութիւններուն դէմ բողոքելու համար, բայց գումարումը չկարենալով հասնիլ իր նպատակին՝ մակեդոնացիներու մէկ ցոյցովը վերջացեր է: Եւր հազարաւոր բազմութեան առջև խօսիլ սկսած է պուլկար ընկերվարական մը՝ պ. Քերթով, մակեդոնացի մը կտրեր է անոր խօսքը յայտնելով թէ անանք ունին իրենց ցուերը և ժամանակ չունին մտածելու հեռաւոր վաշխառուներու մասին: Բազմութեան մեծագոյն մասը, որ մակեդոնացիներէ բաղկացած էր, գացեր է Ռուսական հիւպատոսարանի առջև և հոն «հուր-

րա», «կեցցէ Ռուսիա» ազազակներու մէջ պատշգամբ ելել է ուս հիւպատոս պ. Պալմէթէֆ որ շնորհակալութիւն յայտնելով բազմութեան՝ բեր է թէ «Ռուսիա միշտ համակրած է մակեդոնացիներուն, միայն թէ պէտք է համբերող ըլլալ քիչ մը և ո՛ր ժողովուրդը ցրուած է «հուրաւոր» ներով:

Իսկ անդին մէկ երկու հրէաներ, որոնք կուզէին խօսիլ ժողովուրդին, հալածուելու ձեռնուցին մակեդոնացիներէն: Մակեդոնացի մը ձերբակալուած է:

— Նոյն օրը մեծ միթիկ մը սեղի ունեցեր է նոյն քաղաքի մէջ մակեդոնական խնդիրներու համար: Ներկայ գտնուած է 5-6 հազար հոգիի բակմութիւն մը: Խօսած է Մակեդոնական Բարձրագոյն կոմիտէի նախկին նախագահ պ. Ս. Միխայիլովօքի և որոշուած է .1) ցոյց տալ թէ Սօֆիայի ժողովուրդը մինչև վերջը պիտի յիշեցնէ Եւրոպայի պարտականութիւնները միշտ իրեն: 2) խնդրել Արեւմտաքի հանրային կարծիքէն և մամուլէն, որ պաշտպան հանդիսանան մակեդոնական գործին: 3) յայտարարել ազատական սկզբունքներու պաշտպաններուն թէ պուլկարը որք ելած է, որովհետեւ իր երկիրը Բիւլալէ անդին անբնակելի դարձած է: 4) դիմել պուլկար կառավարութեան, որ յանձն առնէ պուլկարներու արգար պահանջին պաշտպանութիւնը, նոյն իսկ եթէ հարկ ըլլայ զէնքով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

Վերջին գէպերու ատեն Սելանիկի մէջ ձերբակալուած 900 բանտարկեալներէն Սուլթանի մասնաւոր հրամանով ազատ արձակուել են 600 հոգի: ուրիշ 200 հոգի արձակուել են պայմանով որ իրենց ծննդավայրերը երթան, իսկ մէկ մասը պահուած է իբր յանցաւոր: Այդ տեսակ հրամաններ տրուած են նաև Մակեդոնիոյ ուրիշ վիլայէթներուն:

— Թայմզ կրտէ թէ Գերմանիոյ կարծիքով Խուրքիոյ և Պուլկարիոյ միջև պատերազմ մը միակ միջոցն է ներկայ անորոշ գրութեան վերջ մը տալու:

— Նոյն թերթի Սելանիկի թղթակիցը կը հաղորդէ որ Սելանիկի մէջ տիրող հանրային կարծիքը անտարակուսելի կը համարուի պատերազմը: Խուրքերը համոզուած են որ պուլկարիան յալթութիւն պէս վերջ պիտի գտնէ Մակեդոնական ապստամբութիւն

նը: Նոյն թղթակիցը կը տեղեկացնէ նաև թէ Խուրքիոյ հարկ կարող պիտի ըլլայ երկար ժամանակ պահել իր 200000 հոգինոց բանակը: Արեւմտեան մէջ սկսեր են խլաւարներ և բողոքներ որ չեն տրձակեր զիրենք իրենց տունները:

— Սելանիկի դատարանը մահուան դատապարտեր է 3 յեղափոխականներ՝ իւրեւ հեղինակները քաղաքին մէջ տեղի ունեցած վերջին բռնկութիւններէ:

— Պէլկարատէն նայէ մը. Ռք. սէյին կը հաղորդեն որ պ. Նաչովիչ յանուն պուլկար կառավարութեան հետեւեալ պայմանները առաջարկերը է՝ Բ. Գ. և վերջ մը տալու համար տիրող անորոշութեան:

1. Մակեդոնիոյ բոլոր բանտարկուած և վնասակար ճանչցուած պուլկարները արձակել և ներել:
- 2) գործադրել Ռուսիոյ և Աւստրիոյ կողմէն առաջարկուած բանտարկուածները:
- 3) թոյլ տալ որ երկու պուլկար պատգամաւորներ մասնակցին բարենորոգումներու հսկողութեան յանձնաժողովին և պատգամաւորներէն մէկը ըլլայ նախ. նախ պ. Րատէֆ և 4) կատարել ինքնազարուութիւն տալ բոլոր պուլկար համայնքներու: Բ. Գուռը մերժեր է վերջին երկու կէտերը:

— Սօֆիայի վէտոմօսթի հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Մակեդոնիոյ մեծութեան մասին: Մակեդոնիա փոքրիկ երկիր մըն է: Երբ. գլխաւոր քաղաքն է Սելանիկը: Սելանիկ 120,000 բնակիչով: Մանասթըր 40,000 և Իսթրպ 24000, իսկ 15 քաղաքներ կը զուգարապէս բնակչութիւնը: Սելանիկէն մինչև Իւսթրպ 244 հազարամէթր է և այդ երկու քաղաքները երկրին երկու ծայրերն են: լայնութիւնն ալ զրեթէ նոյնքուն է:

ՌՈՒՍԻԱ

Ներքին գործոց նախարարը իմացուցեր է Բէթէրպուրիկի ազիական զեռպանին թէ ժամանակ մը իվեր Թայմզ թերթը Ռուսիոյ և անոր քաղաքականութեան մասին աննպատակ յօդուածներ հրատարակած ըլլալուն համար նախարարը պարտաւորուած է արտաքսիլ Թայմզի թղթակիցը Բէթէրպուրիկէն:

Отговорникъ

Мурадъ-Ераносянъ

Печатня „Всѣмнѣстъ“ Варна